

Критеріальні показники діяльності кредитної спілки.

О.І. Гриценко

Анотація

Визначено чинники ефективності функціонування кредитних спілок, наведена методика розрахунку основних оціночних показників їх діяльності.

Ключові слова

Кредитний кооператив, ліквідність та платоспроможність, допустимий ризик, якість кредитного портфеля, фінансова стійкість.

І.Вступ

Ринкові перетворення в аграрній сфері супроводжується зміною форм власності підприємств, запровадженням нових джерел їхнього фінансування. Малі підприємства майже не мають доступу до кредитних ресурсів. Це зумовлено ризиками, які пов'язані з фінансовою нестійкістю підприємств, а також відсутністю у банків зацікавленості працювати з дрібними клієнтами, оскільки їх обслуговування більш затратне і менш доходне. Тому важливим стає питання створення такої форми організації фінансово-кредитної діяльності, як кредитні спілки[5]. Існує невідкладна потреба всебічного дослідження процесу створення кредитної кооперації, принципів її діяльності, а також можливості запровадження іноземного досвіду у вітчизняній практиці господарювання з метою удосконалення фінансового забезпечення аграрного сектора економіки.

Значний внесок у вирішення проблеми формування кооперативного сектора у сільському господарстві приділяється достатньо уваги в роботах вчених: П.І.Гайдуцького, В.І.Грушка, М.Я.Дем'яненка, В.Я. Амбросова,

П.А.Лайка, П.М.Макаренка, М.Й.Маліка, В.Я.Месель-Веселяка, С.С.Осадця, П.Т.Саблука, Л.В. Романової, К.І. Якуби, О.М.Шпичака, С.І.Юрій, В.В. Зіновчука, М.Ф.Кропивка та інших. Завдяки роботам цих вчених сформульовано підґрунтя для подальших наукових досліджень.

Проте відсутні фундаментальні наукові дослідження з питань удосконалення фінансового забезпечення та розвитку кредитної кооперації в Україні, які б враховували реальний стан аграрної економіки та перспективи розвитку. Визначення обґрунтованих шляхів вирішення цих питань набуває важливого теоретичного й практичного значення і для учасників кооперативних відносин.

II. Постановка завдання

- обґрунтувати переваги функціонування кредитної кооперації ;
- визначити чинники ефективності фінансово-господарської діяльності кредитної спілки;
- розглянути методику розрахунку оціночних показників діяльності кредитних спілок;
- визначити оптимальне значення показників ефективної діяльності кредитних спілок.

III. Результати

Основна діяльність кредитної коперації полягає в мобілізації заощаджень членів кооперативу, залучення позикових ресурсів і використання коштів для видачі кредитів членам кооперативу, у першу чергу на виробничі цілі.

Переваги кредитного кооперативу:

- позичальники можуть отримати кредити за меншими процентними ставками, а вкладники більший процент за свої заощадження;
- кредитний кооператив перебуває безпосередньо на місці функціонування підприємства;
- можливість опанувати невеликими вкладами та кредитами;

- підвищення матеріальної зацікавленості членів кооперативу в результатах своєї праці;
- підвищення соціального становища вкладників.

Однією з найбільш серйозних проблем в сучасній кредитній діяльності, в тому числі і діяльності кредитної спілки, являється залучення та підтримка достатнього обсягу капіталу, забезпечення його послідовного збільшення. Крім цього, кредитна спілка визнана не кооперативом, як це має місце в інших країнах, а громадською організацією.

Виходячи з вище сказаного можна назвати наступні завдання менеджменту капіталу кредитної спілки: визначення способів залучення додаткового капіталу; визначення факторів, впливаючих на рішення менеджера про залучення додаткового капіталу для захисту від ризику, підтримки майбутнього росту; розробка ефективної системи оцінки заявок на отримання споживчих кредитів; встановлення оптимальної процентної ставки по кредиту.

Членами кредитних спілок можуть стати фермери, інші сільськогосподарські товаровиробники, підприємства, що займаються переробкою сільськогосподарської сировини, заготівельні, посередницько-збутові та інші підприємства та організації, пов'язані з сільгоспвиробництвом, дрібні та інші підприємці, а також окремі громадяни, що приймають участь власними грошовими коштами у вигляді пайових внесків в формуванні кредитних ресурсів[4].

Кредитна спілка являється фінансовою організацією, але способи та напрями її роботи мають свою специфіку. Тому не всі показники, що характеризують ефективність кредитних установ, можуть бути використані для оцінки ефективності діяльності спілки. Тому потрібна розробка іншої системи показників.

Деяка важкість в розрахунку оціночних показників обумовлена тим що кредитні спілки не мають окремої фінансової звітності. Тому запропоновані

показники можна використовувати як внутрішні та розраховувати їх на підставі даних аналітичного обліку. Пропонуєма методика оцінки ефективності діяльності кредитної спілки включає фінансову стійкість; ліквідність та платоспроможність; допустимий ризик; якість кредитного портфеля; економічну та соціально-економічну ефективність. Структура показників оцінки діяльності кредитної спілки наведена на рис.1.

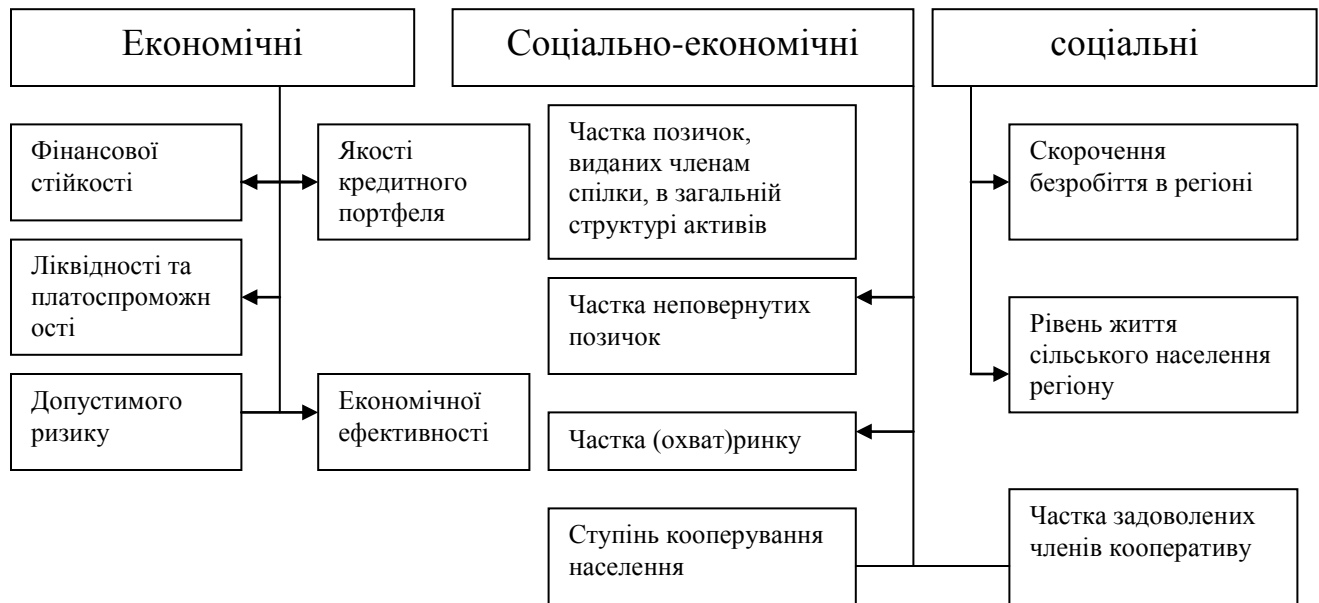

Рис.1. Показники оцінки діяльності кредитної спілки.

Фінансова стійкість підприємства-це такий стан його фінансових ресурсів, механізм фінансових ресурсів, їх розподілу та використання, який забезпечує розвиток підприємства на підставі росту прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності в умовах допустимого рівня ризику.

Показники фінансової стійкості являються однією з самих важливих груп показників в початковий період роботи спілки. Від стану фінансової стійкості залежить ступінь довіри населення- потенційного вкладника. Для підтримки платоспроможності необхідно мати достатній обсяг власних коштів.

Якщо спілка не позичає грошей у третіх осіб, то з метою нормування співвідношення власних засобів та сум активів, розраховується коефіцієнт забезпеченості власними коштами

$K = BK/A$, де

BK- сума власних коштів;

A-активи спілки за вирахуванням збитків.

Якісне значення нормативу рекомендується від 0,5 до 0,1(коефіцієнт забезпеченості власними засобами визначається як відношення до оборотних активів).

Якщо забезпеченість власними засобами визначається як відношення до ризикових активів (позички, інвестиції, поруки), то значення коефіцієнта буде від 0,1 до 0,12.

Коефіцієнт незалежності, який показує частку власних коштів в вартості майна. Достатньо високим вважається рівень, що перевищує 0,4. Тоді ризик кредиторів буде зведений до мінімуму. Він визначається за формулою:

$K = BK/VM$, де

BK- власні кошти;

VM- вартість майна.

Співвідношення позичених та власних коштів визначає залежність від зовнішніх позичок. Даний показник визначається за формулою:

$K = Z/BK$, де

Z-зобов'язання спілки.

Ліквідність кредитної спілки означає спроможність сплачувати в термін свої зобов'язання. Обсяг зобов'язань збільшується на більш пізніх стадіях розвитку спілки, коли збільшується обсяг депозитних вкладів населення, на які нараховуються відсотки. Кредитній спілці слід планувати свою ліквідність. Великий розмір ліквідності сідчить про неефективне використання своїх ресурсів. Мала ліквідність означає, що спілка неспроможна сплачувати своєчасно за своїми зобов'язаннями. Ліквідність визначається за формулою:

$K = VA/ПЗ$, де

VA-високоліквідні активи;

ПЗ-поточні зобов'язання

Рекомендуємо значення даного норматива-0,5, а мінімальне-0,1.

Для зниження ризику неліквідності необхідно довгострокові фінансові активи (більше 1 року) формувати за рахунок довготермінових пасивів(вкладів більше 1 року). Тому для оцінки ліквідності може бути використаний коефіцієнт ліквідності по довгостроковим фінансовим активам.

$K = ДЗ / ДА$, де

ДЗ- довгострокові зобов'язання;

ДА-довгострокові фінансові активи.

Рекомендоване значення даного показника не нижче 1.

Ефективність діяльності визначається також структурою його балансу. Розширення кредитних ресурсів шляхом збільшення пасивів дозволяє покривати потенційні збитки в активах. Для визначення повноти використання свого капіталу, застосовується мультиплікатор капіталу.

$МК = А / К$, де

А-сума активів спілки;

К-сума капіталу

Досвід закордонних держав показує, що в період становлення спілки слід обмежити обсяги кредитування за рахунок зовнішніх джерел. Основу кредитних коштів повинні складати грошові кошти членів спілки у вигляді пайових внесків та збережень.

Одним з основних видів ризику, якому підвержена діяльність кредитної спілки являється кредитний ризик. Для його зменшення слід обмежити обсяг засобів, що вкладається в один і той же фінансовий інструмент. Тому слід розраховувати коефіцієнт одиничного виду вкладень

$K = ОВ / ОФВ$, де

ОВ-обсяг одиничного вкладення в один фінансовий інструмент;

ОФВ-загальний обсяг фінансових вкладень за вирахуванням виданих позичок.

Рекомендуємо значення –менше 0,2.

Кредитна спілка, як і всі інші кооперативи, повинна формувати неподільний резервний капітал на випадок непередбачуваних обставин в розмірі не менше 10% від пайового капіталу. Резервний капітал може бути сформований за рахунок власних доходів, або за рахунок спеціальних внесків членів спілки. Для покриття потенційних втрат по позикам резерви встановлюються в наступних розмірах:

- Не менше 30% по просроченій заборгованості до 3 місяців;
- Не менше 75% по просроченій заборгованості від 3 до 12 місяців;
- Не менше 100% по просроченій заборгованості більше 12 місяців;

Показники якості кредитного портфеля являють собою сукупність надаваних спілкою кредитів. Для характеристики кредитного портфеля використовуються показники:

1. Коефіцієнт портфеля ризику:

$$K = Zб / Зп, \text{ де}$$

Зб- Загальний баланс непогашених позик;

Зп- загальний портфель непогашених позик.

Мінімальний розмір для оцінки портфеля ризику- не більше 5% загального кредитного портфеля.

2.Поточний коефіцієнт повернення:

$$K = (Kфв + Пп) / (ОБ + В), \text{ де}$$

Кфв- сума фактично виплаченого основного боргу;

Пп - сума, отримана по виплаті відсотків за звітний період;

ОБ – сума основного боргу, що підлягає сплаті за звітний період;

В - сума відсотків, що підлягають сплаті за звітний період.

Оцінка економічної ефективності пов'язана з поняттям прибутку. Але кредитні спілки мають соціальну спрямованість діяльності, являються неприбутковими організаціями. Тому прибуток не може бути основним показником економічної ефективності роботи.

Тому така ефективність повинна оцінюватись по спроможності задовольняти потреби своїх членів в кредиті та сприяти підвищенню ефективності виробництва за рахунок надання більш дешевих позичок.

Разом з тим, кредитна спілка формує власний капітал, несе затрати та отримує дохід. Перш за все, кредитна спілка несе такі затрати як оплата праці управлінського апарату, витрати на придбання оргтехніки та витрати по відрядженню, оренда приміщення та інші. Тому одним з показників економічної ефективності її роботи являється відношення виробничих затрат до суми його активів:

$$K = Z_k / A_c, \text{ де}$$

Z_k -затрати спілки в звітному році (крім виплат процентів по залученим депозитам);

A_c -середньорічні активи.

Рекомендуємо значення цього показника не вище 0,1.

Другим показником являється рівень різниці між середньозваженою ставкою по позикам, виданим членам спілки та середньозваженою ставкою по депозитам, залученим від членів спілки:

$$V_p = V_c - V_d, \text{ де}$$

V_c -середньозважений відсоток по виданим позикам;

V_d - середньозважений відсоток по депозитам, залученим від членів кооперативу.

Для різних активів існують відповідні показники ефективності, до яких відносяться:

1. Доходність кредитного портфеля(виданих позик) за період:

$Дкп = \text{Доx з} / \text{Чкп}$, де

Доx з-загальний дохід від позик за період;

Чкп-чистий кредитний портфель (обсяг виданих позик) в середньому за період.

2. Доходність ліквідних інвестицій за період:

$Длі = \text{Доx лі} / \text{Іл}$, де

Доx лі-дохід від ліквідних інвестицій за період;

Іл- сума ліквідних інвестицій за період

3. Відсотковий коефіцієнт 1:

$ВК1 = \text{Вдв} / \text{Одв}$, де

Вдв- сума відсотків, що сплачується по депозитним вкладам;

Одв- середній за період обсяг депозитних вкладів.

4. Відсотковий коефіцієнт 2:

$ВК2 = \text{Впс} / \text{Спс}$, де

Впс- сума процентів, сплачуємих по позиченим коштам;

Спс- середній за період обсяг позичених коштів.

На відміну від комерційного банку кредитна спілка не намагається до максимізації цього показника. Напроти, чим нижче значення коефіцієнтів, тим краще спілка виконує завдання мінімізації відсотків.

5. В ефективно діючій організації затрати на апарат управління не повинні перевищувати 3-5%. Адміністративні витрати включають заробітну плату робітників апарату управління та накладні адміністративні витрати. Коефіцієнт затрат на управління розраховується за формулою :

$К = \text{Зау} / \text{Зз}$, де

Зау- затрати на утримання апарату управління;

Зз – загальні затрати.

Під соціальною ефективністю розуміють відповідність діяльності спілки своїм соціальним завданням. Про зміну соціальної ефективності спілки можна робити висновки шляхом порівняння показників в динаміці.

1. Частка задоволених запитів членів спілки про надання позики:

$$Чз = Пв / Пз, \text{ де}$$

Пв- загальна сума виданих позик;

Пз-загальна сума запитів по позикам.

2. Частка позик, виданих членам кредитної спілки, в загальній структурі активів:

$$Чвп = Пв / Аср, \text{ де}$$

Пв- загальна сума виданих позик;

Аср-середня сума активів.

Цей показник не відображає якість виданих позик, але його невеликий розмір свідчить про незадовільну роботу зі своїми членами в області видачі позик.

3. Інтегральним соціально-економічним показником може вважатися рівень неповернення позик членами кооперативу:

$$Чнп = Пн - Пв, \text{ де}$$

Пн- обсяг неповернутих позик за період;

Пв-обсяг виданих позик за період.

4. Доля (охват) ринка показує, яку частину займають кредити в загальній масі кредитів, отриманих представниками даного регіону:

$$Чр = Кв / Ко, \text{ де}$$

Кв- обсяг позик, виданих за період;

Ко- обсяг позик отриманих за період.

IV. Висновки

Кредитну спілку, як засіб мікrokредитування можна розглядати як інвестора. Суть інвестиційної діяльності кредитної спілки полягає в комплексі заходів щодо підготовки та реалізації проектів інвестицій, в результаті яких

досягається соціальний ефект. Основною метою інвестиційної політики кредитної спілки є забезпечення найбільш ефективних шляхів розширення активів з позицій перспективного розвитку.

Соціальна ефективність функціонування кредитних спілок в регіоні може розглядатися з точки зору досягнення раціонального споживання продуктів харчування та підвищення рівня життя населення. Результатом діяльності кредитної спілки буде підвищення зайнятості та ріст доходів населення, а також ріст ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Література :

1. Закон України "Про споживчу кооперацію" від 10.04.1992 № 2265-ХІІ
2. Закон України "Про сільськогосподарську кооперацію" від 18.07.1997р.
3. Закон України "Про кредитні спілки" від 20.12.2001 № 2908-ІІІ
4. Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу.- К.: Логос, 1999.-256с.
5. Фінанси в період реформування агропромислового виробництва/ Дем'яненко М.Я., Алексейчук В.М., Борщ А.Г. та ін.; За редакцією М.Я.Дем'яненка- К.: ІАЕ УААН, 2002-645с.

Опубліковано:

Держава та регіони, серія: Економіка та підприємництво. – 2005.– №1.– С.75–82.